

KOLMETEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2024

2Kn 5:1–15 (Ap 3:1–10; Jh 9:1–7.39–41)

- 1 Naaman, Süüria kuninga väepealik, oli oma isanda silmis suur mees ja kõrgesti austatud, sest tema läbi oli Issand andnud Süüriale võidu. See vapper mees oli aga pidalitõbine.
- 2 Kord olid süürlased käinud röövretkel ja toonud Iisraelimaalt vangina kaasa väikese tüdruku, kes teenis Naamani naist.
- 3 See tütarlaps ütles oma emandale: «Ah, kui mu isand ometi oleks selle prohveti juures, kes on Samaarias! Küll see teeks tema pidalitõvest terveks!»
- 4 Siis läks Naaman ja jutustas oma isandale, öeldes: «Nõnda ja nõnda rääkis see tütarlaps, kes on Iisraelimaalt.»
- 5 Ja Süüria kuningas ütles: «Võid minna, aga tule, ma läkitan kirja Iisraeli kuningale!» Ja ta läks ning võttis enesega kaasa kümme talenti hõbedat, kuus tuhat seeklit kulda ja kümme pidurüüd.
- 6 Ja ta viis Iisraeli kuningale kirja, milles öeldi: «Kui nüüd see kiri jõuab sinu kätte, vaata, siis olen ma läkitanud sinu juurde oma sulase Naamani, et sa teeksid ta pidalitõvest terveks.»
- 7 Aga kui Iisraeli kuningas kirja oli lugenud, siis ta käristas oma riided lõhki ja ütles: «Kas mina olen Jumal, et ma võin surmata ja teha elavaks? Sest see läkitab minu juurde, et ma teeksin mehe pidalitõvest terveks. Kuid mõistke nüüd ja nähke, et ta otsib minuga tüli!»
- 8 Aga kui jumalamees Eliisa kuulis, et Iisraeli kuningas oli oma riided lõhki käristanud, siis ta läkitas kuningale ütlema: «Miks sa oled oma riided lõhki käristanud? Tulgu ta ometi minu juurde, siis ta saab teada, et Iisraelis on prohvet!»
- 9 Siis tuli Naaman oma hobuste ja vankritega ja peatus Eliisa koja ukse ees.
- 10 Ja Eliisa läkitas käskjala temale ütlema: «Mine ja pese ennast Jordanis seitse korda, siis paraneb su ihu ja sa saad puhtaks!»
- 11 Aga Naaman sai vihaseks ja läks ära ning ütles: «Vaata, ma mõtlesin, et ta tuleb kindlasti ise välja mu juurde ja seisab siin ning hüüab Issanda, oma Jumala nime, viipab oma käega Tema asupaiga poole ja parandab nõnda pidalitõve.»
- 12 Eks ole Damaskuse jõed Abana ja Parpar paremad kui kõik Iisraeli veed? Kas ma nendes ei või ennast pesta ja puhtaks saada?» Ja ta pöördus ning läks ära vihasena.
- 13 Aga tema sulased astusid ligi ja rääkisid temaga ning ütlesid: «Kui prohvet oleks nõudnud sinult midagi suurt, kas sa siis oleksid jätnud tegemata? Seda enam siis nüüd, kui ta sulle ütles: Pese ennast, siis sa saad puhtaks!»
- 14 Siis ta läks alla ja kastis ennast seitse korda Jordanisse, jumalamehe sõna peale: tema ihu paranes väikese poisi ihu sarnaseks ja ta sai puhtaks.
- 15 Siis ta läks tagasi jumalamehe juurde, tema ja kogu ta saatjaskond; ta tuli ja astus tema ette ning ütles: «Vaata, nüüd ma tean, et kogu maailmas ei ole Jumalat mujal kui ainult Iisraelis. Võta siis nüüd see tänuand oma sulase käest!»

Ja Naaman, Arami kuninga väejuht, oli suur mees oma isanda palge ees ja ülendatud, kuna tema läbi oli ISSAND andnud Aramile pääsemise. Ja see mees oli võimas ja vägev... pidalitõbine. Ja Aram oli läinud välja röövretkele ja võtnud Iisraelimaal vangi väikse tüdruku ja ta oli Naamani naise palge ees. Ja ta ütles oma käskijannale: «Oh, oleks mu isand selle prohveti palge ees, kes on Samaarias, siis ta tooks ta välja pidalitõvest.» Ja too läks ja andis oma isandale teada, üteldes: «Seda ja seda lubas see tüdruk, kes on Iisraelimaalt.» Ja Arami kuningas ütles: «Mine-mine, ja ma läkitan kirja Iisraeli kuningale!» Ja ta läks ja võttis endaga ühes kümme hõbetalenti ja kuus tuhat kullatükki ja kümme vahetust ülekuubi. Ja ta viis kirja Iisraeli kuningale, üteldes: «Ja nüüd, kui see kiri on tulnud sinu juurde, vaata, ma olen läkitanud sinu juurde Naamani, oma sulase, ja sina tood ta välja pidalitõvest!» Ja sündis, kui Iisraeli kuningas oli lugenud seda kirja, et ta käristas oma rõivad lõhki ja ütles: «Kas mina olen Jumal, et surmata ja elavaks teha?! Sest see läkitab minu juurde tooma meest välja pidalitõvest! Seepärast teadke nüüd ometi ja mõistke, et ta norib tüli minuga!» Ja sündis, et kui jumalamees Eliisa kuulis, et Iisraeli kuningas oli oma rõivad lõhki käristanud, siis ta läkitas kuninga juurde, üteldes: «Miks oled oma rõivad lõhki käristanud? Tulgu ta ometi minu juurde ja ta saab teada, et Iisraelis on prohvet!» Ja Naaman tuli oma hobuste ja oma kaarikutega ja jäi seisma Eliisa koja ukse ees. Ja Eliisa läkitas tema juurde käskjala, üteldes: «Mine ja pese seitse korda Jordanis ja su ihu taastub ja sa oled puhas!» Ja Naaman vihastas ja läks ära ja ütles: «Vaata, ma mõtlesin: «Ta tuleb kindlasti välja minu juurde ja jääb seisma ja hüüab ISSANDA, oma Jumala nime ja viipab Tema asupaiga poole ja toob välja pidalitõvest.» Kas pole Abana ja Parpar, Damaskuse jõed, paremad kui kõik Iisraeli veed? Kas ma ei või pesta nendes ja puhtaks saada?» Ja ta pöördus ja läks vihas minema. Ja ta sulased tulid ligi ja kõnelesid temaga ja ütlesid: «Mu isa, kõnelnuks see prohvet sulle miskit suurt, kas sa poleks teinud? Seda enam nüüd, kui ta ütles sulle: «Pese, ja oled puhas!»» Ja ta läks alla ja kastis ennast seitse korda Jordanisse jumalamehe sõna kohaselt ja ta ihu oli taas otsekui väikse lapse ihu ja ta oli puhas. Ja ta pöördus tagasi jumalamehe juurde, tema ja kogu ta laager. Ja ta tuli ja jäi seisma ta palge ette ja ütles: «Vaata nüüd, ma tean, et ei ole ühtki jumalat kogu maailmas kui vaid Iisraelis! Ja nüüd, võta ometi see kingitus oma sulaselt!»

Sissejuhatus

Juudi traditsioonis liigitatakse Kuningate raamat[ud]¹, nagu ka Joosua, Kohtumõistjate ja Saamueli raamatud, «varajaste prohvetite» alla², kristlikus traditsioonis loetakse nad enamasti «ajalooraamatute» hulka. Vana traditsiooni kohaselt on Kuningate raamatu[te]

¹ Heebrea traditsioonis on tegemist ühe raamatuga, varajasim kaheks jagamine on leitav Septuagintas pealkirjadega Βασιλειών Γ' ja Βασιλειών Δ'.

² «Hilised prohvetid» on Jesaja, Jeremija, Hesekiel ja 12 «väikest prohvetit» Hooseast Malakini (Taaniel ei kuulu juudi traditsiooni järgi mitte prohvetite, vaid kirjade (poetilise kirjanduse) hulka.

autoriks suuremas osas prohvet Jeremija³, uuem piibliteadus on enamasti seisukohal, et tegemist on erinevatest allikatest kombineeritud teosega, mis pärineb põhiosas eksiil- ning eksiiljärgsest ajast ja kujutab endast nn deuteronomistlikku ajalookirjandust.

Kuningate raamatut (raamatuid) lugedes on näha, et tavapärase ajalookirjandusega siin siiski tegemist ei ole, kuna erinevatele ajajärkudele ja isikutele (eeskätt kuningatele) pööratakse ebaproportsionaalselt palju või vähe tähelepanu. Pool 1. Kuningate raamatust on pühendatud Saalomonile (seejuures pööratakse väga palju tähelepanu Jeruusalemma templi ehitamisele ja pühitsemisele), samal ajal on aga näiteks kahele Põhjariigi kuningale, kelle valitsemisaeg oli Iisraeli ajaloos vägagi märkimisväärse tähendusega – Omri ja Jerobeam II-le – jäetud mõlemas raamatus kokku vastavalt vaid kuus ja seitse salmi (1Kn 16:23–28 ja 2Kn 14:23–29). Jumalakartlikule Juuda kuningale Hiskijale, kes «tegi, mis õige oli Issanda silmis, kõigiti nõnda, nagu ta isa Taavet oli teinud» (2Kn 18:3), on antud lausa kolm peatükki (2Kn 18–20). See kõik näitab, et autori taotluseks ei ole mitte anda kiretut ülevaadet Iisraeli ja Juuda [kuningate] ajaloost, vaid tegemist on teoloogilise ja tõepoolest prohvetliku raamatuga, mille eesmärgiks on ligi neljasaja aasta pikkuse ajalooajalooperioodi näitel kujutada Jumala ja Tema rahva vahekorda, ühtlasi ajaloos toimunut, toimuvat ning toimuma hakkavat selle varal seletades ja mõtestades.

Kuningate raamatu[te] valdav suhtumine Põhjariiki ja selle kuningatesse on negatiivne. Põhjus on ilmne: alates Jerobeami on Põhja-Iisrael taganenud ning andunud väärade jumalateenistusele (vrd 1Kn 12:26–33), kusjuures see ei ole mitte niivõrd poliitiline, vaid eeskätt usuline probleem, kuna see on vastuolus nii Jumala ja Iisraeli rahva vahel sõlmitud lepinguga kui Taavetile antud töötustega ja tema soo jumaliku kutsumusega.

1. Kuningate raamat hõlmab ajavahemiku Taaveti surmast aasta 970 paiku kuni Iisraeli kuninga Ahasja võimuletulekuni 9. sajandi keskel, 2. Kuningate raamat Ahasja surmast kuni Paabeli vangipõlveni 6. sajandil.

Kuningate kõrval (ja enamasti nende vastastegelasena) kujutatakse Kuningate raamatu[te]s Issanda prohveteid, kellest kõige enam ruumi pühendatakse Eelijale ja Eliisale, aga nimetatakse ka teisi, näiteks Miikat ja Jesajat. Kuningad, isegi need, keda näidatakse enam-vähem positiivses valguses, suhtuvad prohvetitesse enamasti nagu paratamatutesse tülitakitajatesse, kellega tuleb siiski arvestada ja võimalust mööda hästi või vähemalt neutraalselt läbi saada ning kelle poole pöördutakse (vahel ka vastutahtmist) siis, kui kas kuningas isiklikult või kogu maa on sattunud kitsikusse.

Kuningate raamatu[te] keskseks sõnumiks on kuulutus Issanda ustavusest ning, sõltuvalt sellest, kuidas Jumala rahvas Tema ustavusele vastab, kas õnnistusest ja jumalikust kaitsest või, vastupidi, kohtust ja karistusest. Nii Iisraeli riigi jagunemise kui

³ Babüloonia Talmud, Baba Bathra 15a.

mõlema kuningriigi langemise põhjusena nähakse eeskätt valitsejate taganemist nii õigest jumalateenistusest kui ka oma kohustuse täitmisest rahva juhtimisel ja õigel teel hoidmisel.

Ühtlasi saab ühemõtteliselt nähtavaks ainsa tõelise Jumala meelevald nii Iisraeli kui ka kõigi teiste riikide ja rahvaste üle, samuti iga üksiku inimelu üle, milles tuleb esile ja teostub nii Issanda õnnistus kui vajadusel ka kohtumõistmine ja nuhtlus.

Keelelisi märkuseid

Naaman – וַנְעִמָּן – nimi נְעִמָּן tähendab «meeldivus», «meelepärasus».

Süüria kuninga – מֶלֶךְ־אַרָּם – sõnasõnalt: «Arami (Aramea) kuninga». Nimi אַרָּם tähendab «ülendatud» ning tähistab enamasti Süüriat.

Väepealik – שַׂר־צָבָא – sõna צָבָא tähistab eeskätt sõjaväge ja sõjaväeteenistust, ülekantult ka suurt hulka⁴, aga vahel ka taevaseid ebajumalaid⁵. Sõna שַׂר – «vürst», «[sõja]pealik», «valitseja» – tähistab nii sõjaväe- kui ka rahvajuhte ja ülemkihi hulka kuulujaid. Sõna aluseks olev verb שָׁרַח tähendab «juhtima», «valitsema», niisiis võiks tõlkida ka «väejuht».

Suur – sõna גָּדוֹל – «suur», «võimas», «vägev» – tuleneb verbist גָּדַל – «kasvama».

Silmis – לִפְנֵי – sõnasõnalt: «palge ees».

Ja kõrgesti austatud – וַיִּשָּׂא – sõna שָׂא tähendab siin «ülendama», «üles tõstma».

Oli Issand andnud – נִתְּנָהּ – originaalis ei kasutata siin mitte sõna «Issand», vaid Jumala nime יְהוָה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

Võidu – sõna וַיִּשָּׂא tuleneb verbist שָׂא – «päästma», «vabastama» – ning tähendab eeskätt «pääsemine», «vabanemine».⁶

Vapper – גִּבּוֹר חַיִּל – sõna גִּבּוֹר tuleneb verbist גָּבַר – «tugev olema», «võimust võtma» – ja tähistab enamasti vägevaid, suuri, tugevaid mehi, sõjamehi, väepealikke, kangelasi. Sõna חַיִּל tähistab eeskätt vägevust, suurt jõudu.

Ja toonud...vangina – וַיִּשְׁבּוּ – sõna שָׁבַח tähendab «vangi võtma», «vangi viima».

⁴ Vrd nt 1Ms 2:1: «Nõnda on taevas ja maa ning kõik nende väed valmis saanud.»

⁵ Vrd nt 2Kn 17:16; Jr 19:13; Sf 1:5.

⁶ 1739. aasta Piiblis: «abbi».

Israelimaalt – מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – nimi יִשְׂרָאֵל koosneb verbist שָׁרָה – «võitlema», «peale käima», «peale jääma», «võimust võtma» – ning sõnast אֵל – «Jumal» – ja tähendab tõenäoliselt «Jumal võidab», «Jumal võtab võimust», «Jumal jääb peale».

Väikese – קָטָן – sõna קָטַן tähendab «väike», «tähtsusetu», «armetu».

Kes teenis Naamani naist – וַתְּהִי לַפְּנֵי אִשְׁתּוֹ נַעֲמָן – sõnasõnalt: «ja ta oli Naamani naise palge ees».

Oma emandale – אֶל־גְּבוּרָתָהּ – sõna גְּבוּרָתָהּ – «emand», «valitsejanna», «käskijanna» – tuleneb verbist גָּבַר – «tugev olema», «võimust võtma».

Selle prohveti – הַנְּבִיאִים – sõna נָבִיא – «prohvet» – tuleneb verbist נָבַא – «prohvetlikult kõnelema» –, mille üheks kaastähenduseks on ülevoolav pulbitsemine või väljavalamine.

Samaarias – בְּשֶׁמֶרוֹן – nimi שֶׁמֶרוֹן tuleneb verbist שָׁמַר – «vahti pidama», «valvama», «tähelepanelikult jälgima».⁷

Teeks...terveks – יֵאָסֵף – sõna אָסַף tähendab «[kokku] koguma», «vastu võtma», «ära võtma», «ära/välja tooma».

Ja jutustas – וַיַּגֵּד – sõna נָגַד tähendab «jutustama», «teada andma», «avaldama».

Rääkis – דִּבְרָה – sõna דָּבַר tähistab siin lisaks kõnelemisele ka millegi töötamist või lubamist.

Talenti hõbedat – כֶּכֶר־כֶּסֶף – sõna כֶּכֶר võib tähistada nii ringikujulist piirkonda, ümmargust leivapätsi kui ka ümmargust rahasummat ning viimasest tulenevalt talenti. Sõna כֶּסֶף – «hõbe», «raha» – tuleneb verbist כָּסַף – «[midagi] himustama», «kahvatama»⁸, ka «[häbi pärast] näost ära langema».

Kuus tuhat seeklit kulda – וַיִּשְׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב – sõnasõnalt: «ja kuus tuhat kulda». Sõna זָהָב – «kuld» –, tuleneb tõenäoliselt verbist צָהַב – «särama», «kumama», «hiilgama».

Pidurüüd – הַלִּיפּוֹת בְּגָדִים – sõna הַלִּיפָה tähendab «vahetus»⁹ ning sõna בָּגַד tähistab siin kallist, pidulikku ülekuube.

⁷ 1Kn 16:24 järgi on Samaaria mägi ja sellel asunud linn saanud nime oma esialgse omaniku järgi.

⁸ Arvatavasti on hõbe saanud oma heebreakeelse nime just kahvatu värvuse tõttu; vrd sõna זָהָב – «kuld» – etümoloogiaga.

⁹ Ka Eesti Keele Seletava Sõnaraamat annab sõna «vahetus» üheks tähenduseks «üheks vahetamiseks vajalike (riietus)esemete kogus, komplekt».

Oma sulase – עֲבָדֶי – sõna עָבַד – «sulane», «ori» – tuleneb verbist עָבַד – «töötama», «teenima», «[maad] harima».

Mõistke nüüd – אֲרָדְעוּ־נָא – sõna יָדַע tähendab «teadma», «[ära] tundma», «tundma [õppima]», «mõistma», «oskama», «[milleski] vilunud olema» ning tähistab ka sisemist äratundmist.

Ja nähke – וּרְאוּ – sõna רָאָה tähendab «nägema», «jälgima», «ära tundma», «mõistma».

Eliisa – nimi אֱלִישָׁע tähendab «Jumal on [tema] pääste», «[see, kelle] pääste on Jumal».

Kuulis – כְּשָׁמַע – sõna שָׁמַע tähendab «kuulma», «kuulama», «tähele panema», «[palvet] kuulda võtma», ka «kuuletuma».

Ja peatus – וַיַּעֲמֵד – sõna עָמַד tähendab «seisma», «püsima», «kindlaks jääma», «seisma jääma», ka «[kellegi eest] seisma».

Käskjala – sõna מַלְאָךְ tähendab «läkitatu», «sõnumitooja /-viija», «käskjalg».

Jordanis – בִּירְדַן – nimi יַרְדֵּן – «Jordan» – tuleneb verbist יָרַד – «laskuma», «alla minema», «vajuma».

Siis paraneb su ihu – וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרְךָ לָךְ – sõnasõnalt: «ja su liha/ihu tuleb sulle tagasi/naaseb/taastub».

Issanda...nime – בְּשֵׁם־יְהוָה – originaalis ei kasutata siin mitte sõna «Issand», vaid Jumala nime יְהוָה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova». Sõna שֵׁם – «nimi» – algtähenduseks võib olla «märk», «tähis» (vrd kõlaliselt kreeka σῆμα ja ladina *signum*).¹⁰

Ja rääkisid – וַיְדַבְּרוּ – sõna דָּבַר tähendab «kõnelema», «rääkima» ning tähistab korrastatud, mõtestatud ja ka loovat kõnet (sõna), millel võib olla vägi ka põhjustada seda, millest kõneldakse.

Kogu ta saatjaskond – וְכָל־מַחֲנֵהוּ – sõna מַחֲנֵה tähendab «[sõja-] leer», «[sõjaväe-] laager».

Tänuand – sõna בָּרַכָה tähendab eeskätt «õnnistus», aga võib tähistada ka kingitust, andi.

¹⁰ Üheks selle sõna võimalikuks algupäraks võib olla verb שָׁמַע – «[märki] panema» (vrd 1Ms 4:15). Vana Testament omistab nimedele sageli nende kandjat või kandja sünnilugu määravalt iseloomustava tähenduse ning Jumala nime austamine tähendab Jumala enda austamist.

Sisuline analüüs

Teine Kuningate raamat algab kirjeldusega prohvet Eelija viimastest suurtest tegudest (2Kn 1) ja taevassevõtmisest (2Kn 2) ning jätkub jutustustega Eelija mantlipärija¹¹ Eliisa imetegudest (2Kn 2–4). Kui Eelijal oli olnud mitmel puhul tegemist paganatega, siis Eliisa suured teod piirdusid esialgu iisraellastega – kuni viiendas peatükis kirjeldatud Süüria väejuhi Naamani tervendamiseni.

Juba Naamani loo alguses on näha, et selle keskmes on tunnistus ISSANDAST kui mitte ainult Iisraeli, vaid kogu maailma Jumalast, kellel on suveräänne meelevald nii väikeste kui suurte üle: Tema oli see, kes oli andnud Süüriale Naamani kaudu võidu Assüüria üle (või pääsemine tolle ülemvõimu alt – 2Kn 5:1; vt keelelist märkust sõna «võit» kohta). Nii oli Jumal tegelikult ka see, kes oli teinud Naamani suureks ja vägevaks – aga mitte ainult, sest ka tema haigeks jäämine ei saanud sündida ISSANDA teadmata.

Naamani loo esimesed salmid annavad üsna nappide vahenditega edasi ilmeka pildi: siin vastandatakse suure väejuhi au ja vägevus tema armetusele pidalitõbisena, õigupoolest lausa irooniliselt. Nimelt võiks 2Kn 5:1 lõpuosa tõlkida ka nii: «Ja see mees oli võimas ja vägev... pidalitõbine.» Naaman oli suur mees, sest ISSAND oli ta suureks teinud – ja samal ajal oli ta vilets ja armetu, sest kõigest oma suurusel, vägevusel, aust ja rikkusel hoolimata oli ta samasugune haigustele, kaduvusele ja surmale allutatud surelik nagu ükskõik milline tema enda viimastest orjadest.

Ja ometi oli Jumal just tema kaudu kinkinud Süüriale võidu või *pääste*. Ilmselt ei kasutata siin sõna הַשׁוּתָּה – «pääste» – juhuslikult: tõeline *pääste* polnud mitte Naamani võit assüürlaste üle, vaid see, et tema kaudu avanes ka Süüriale – ja mitte ainult Süüriale, vaid kõigile paganarahvastele – jumaliku pääste lootus sõnumina, et Iisraeli Jumal ei hooli mitte ainult oma rahvast, vaid pakub abi ja lunastust kõigile.¹² Kahtlemata oli sellest abi ka Iisraelile, kuna tänu sellele, et Süüria lõi Assüüriat, pääses ka Iisrael mõneks ajaks Assüüria ülemvõimust.

Sellega jumalik ettehooldus ei piirdunud, vaid Jumal pani oma armu teenistusse isegi kurja, mida süürlased Iisraelile tegid: «Kord olid süürlased käinud röövretkel ja toonud Iisraelimaalt vangina kaasa väikese tüdruku, kes teenis Naamani naist.» (2Kn 5:2) Tegemist ei olnud mitte suuremahulise sõjalise operatsiooni, vaid väikeste marodööritsevate salkade rüüsteretkedega, millega terroriseeriti eeskätt piiriäärseid alasid. Jumal suudab tuua head välja isegi kurjast ja ülekohtust ning nii sai ühe perekonna ja väikse tüdruku õnnetus õnnistuseks teisele perele ja ühele suurele mehele – märksa suuremaks õnnistuseks, kui keegi oleks osanud alguses arvata.

¹¹ «Ta tõstis siis üles Eelija kuue, mis tollel oli seljast maha langenud, ja läks tagasi ning peatus Jordani kaldal.» (2Kn 2:13)

¹² Jeesus pööras selle hiljem valusa teravusega Iisraeli uskmatuse vastu, öeldes: «Ja palju pidalitõbiseid oli Iisraelis prohvet Eliisa ajal, ent keegi neist ei saanud puhtaks kui vaid süürlane Naaman.» (Lk 4:27)

Küllap seegi on oluline, et sõnum jumalikust abist ja päästest tuli kellegi täiesti tähtsusetu – ühe väikse tüdruku – kaudu. Just nii Jumal enamasti toimibki, alandades suurelisi ning ülendades väikseid, madalaid ja alandlikke. Ühtlasi oli tegemist suurte – eeskätt Naamani enda ja Süüria kuninga – proovile panemisega: kas nad on valmis selle väikse tüdruku sõna tõsiselt võtma ja selle järgi tegutsema?

Too väike tüdruk on suurepäraseks illustratsiooniks Jeesuse sõnadele: «Tõesti, ma ütlen teile, kui te ei pöördu ega saa kui lapsed, ei pääse te taevariiki! Kes nüüd iseennast alandab selle lapse taoliseks, see on suurim taevariigis.» (Mt 18:3j) Tüdruk räägib lapseliku siiruse, usu-ja veendumusega¹³ – temas ei ole kübetki kahtlust, et see, mida ta ütleb, on sada protsenti kindel: «Ah, kui mu isand ometi oleks selle prohveti juures, kes on Samaarias! Küll see teeks tema pidalitõvest terveks!» (2Kn 5:3) On näha, et seda veendumuskindlust tajus ka Naaman, kuna tüdrukult kuuldut kuningale edasi rääkides kasutab ta sõnavormi, mis viitab millegi kindlale lubamisele, nii et võiksime tõlkida: «Seda ja seda *lubas* see tüdruk, kes on Iisraelimaalt.» (2Kn 5:4)

On tähelepanuväärne, kui tõsiselt nii Naaman kui Süüria kuningas tüdruku sõnu võtavad: kuningas lubab Naamanil minna, koguni julgustab teda minema ning annab talle kaasa ka kirja Iisraeli kuningale. Ning Naaman ei lähe mitte *inkognito*, justkui [oma kergeusklikkust] häbenedes ja oma kõrget positsiooni varjata püüdes, vaid avalikult, saatjaskonna ja kingitustega. Samas ilmutab ta lausa ootamatut alandlikkust, kuna tema seisuses mehele oleks olnud ehk palju kohasem prohvet enda ette kamandada, kui et ise tema juurde minna.

Iisraeli kuningal oli palju vähem usku kui tema Süüria ametivennal ja tolle väepealikul. Iisraeli kuningas nägi selles kõiges vaid süürlaste katset temaga tüli norida. See, et ta justkui jumalateotust taunides¹⁴ oma rõivad lõhki käristab, on pigem vagatsev kattevari tema uskmatusele ja usaldamatusele nii Jumala kui inimeste suhtes. Süüria kuninga usk on aga lausa imekspandav, kuna ta kirjutab Iisraeli kuningale täie veendumusega, sõnasõnalt: «Sina tood ta välja pidalitõvest!» (2Kn 5:6)

Muidugi ei olnud Süüria kuninga usul midagi ühist õige usuga tõelisse Jumalasse – aga siin tulebki esile rabav ironia: Iisraeli kuningal pole sedagi usku! See meenutab üks-ülehe Jeesuse etteheiteid Temasse mitte uskuvatele Galilea linnadele. Muidugi tuli Jumal, kes ilmutas Naamanile osutatud abi näol oma päästetahet kõigi rahvaste suhtes, prohvet Eliisa kaudu kohe appi ka oma rahvale ja selle kuningale: «Aga kui jumalamees Eliisa kuulis, et Iisraeli kuningas oli oma riided lõhki käristanud, siis ta läkitas kuningale ütleva: «Miks sa oled oma riided lõhki käristanud? Tulgu ta ometi minu juurde, siis ta saab teada, et Iisraelis on prohvet!»» (2Kn 5:8)

¹³ Teatavas mõttes meenutab too tüdruk Neitsi Maarjat tema alandlikkus kuulekuses ja andumuses: «Vaata, siin on Issanda teenija, sündigu mulle sinu sõna järgi!» (Lk 1:38)

¹⁴ «Kas mina olen Jumal, et ma võin surmata ja teha elavaks?» (2Kn 5:7)

Eliisa ei hoolinud sellest, et temal kui prohvetil, jumalamehel, ei olnud ilmalike võimudega just kõige paremad suhted, vaid päästis kuninga ja kogu rahva häbist ja alandusest. Ent taas tuleb kõige enam imestada Naamani alandlikkuse üle: ta sõidab kuningalinnast Eliisa juurde ning jääb seisma tema koja ukse ette otsekui armetu kerjus, kes on tulnud almust paluma.

Tõsi, Naamani isikliku alandlikkusega oli vastuolus tema rahvuslik uhkus, mille tõttu ta oleks abist peaaegu ilma jäänud. Mitte ainult Eliisa juurde, vaid abipalvega Iisraeli tulemine võis temalt nõuda ränka eneseületamist – nüüd aga sai talle tema arvates osaks suurim alandus või koguni põlgus: prohvet ei tulnud isegi välja teda tervitama, rääkimata sellest, et oleks sooritanud tema nähes tervendava imeteo.

See, et Eliisa välja ei tulnud, oli ühelt poolt tingitud Seaduse nõudest, et pidalitõbisid peavad hoidma omaette ega tohi tervete inimestega kokku puutuda: «Ja pidalitõbisel, kellel on nakatus, olgu rebitud riided, lahtised juuksed, aga habe peidetud, ja ta peab hüüdma: «Roojane! Roojane!» Niikaua kui tal on lööve, olgu ta roojane; ta on roojane, ta elagu üksinda, ta eluase olgu väljaspool leeri!» (3Ms 13:45j) Aga küllap veelgi olulisem põhjus seisnes selles, et Eliisa eesmärgiks oli näidata, et tervenemine ei tule mitte temalt, vaid Jumalalt – ning et sellest osa saamiseks on vaja igas mõttes täielikku enesealandust, endast loobumist.

Eliisa saatis Naamani juurde käskjala korraldusega: «Mine ja pese ennast Jordanis seitse korda, siis paraneb su ihu ja sa saad puhtaks!» (2Kn 5:10) Jordan, mis oli olnud Tootatud Maa piiriks Iisraeli pääsemisel Egiptuse orjapõlvest pärast nelikümmend aastat kestnud kurnavat kõrberännakut, sümboliseeris Jumala päästvat, lausa eluandvat tegutsemist, ning just selles pesemine pidi tooma ka Naamanile uue elu – nagu veidi hiljem öeldakse, muutus tema ihu pärast Jordanisse kastmist «väikese poisi ihu sarnaseks» (2Kn 5:14).¹⁵

Aga kõigepealt oli Naamanil vaja võitu saada oma rahvuslikust (ja usulisest) uhkusest ning tunnistada, et nii, nagu väike ja vilets Jordan võib olla parem kui Damaskuse jõed Abana ja Parpar, nii ei ole kuskil maailmas muud jumalat kui vaid üks: Iisraeli Jumal. Mitte mõni suur jumalamees oma imposantse kuju ega efektsete žestidega, mitte suured veevood või muud välised märgid või päästa inimest ei ihu ega hinge poolest, vaid üksnes Jumal oma väes ja armus.

Et sellest osa saada, et selleks valmis olla, selleks peab inimene seesmiselt surema. Ta peab ennast «seitse korda Jordanisse» (2Kn 5:14) kastma; ta peab oma uhkuse alla

¹⁵ «Nikodeemos ütles Talle: «Kuidas saab inimene sündida, kui ta on vana? Ega ta saa ju minna tagasi oma ema üska ja teist korda sündida?»» (Jh 3:4); «Nagu äsjasündinud lapsed igatsege vaimulikku selget piima, et te selle varal kasvaksite pääste poole, kui te olete tunda saanud, et Issand on helde.» (1Pt 2:2j); «Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse!» (Mt 28:19)

neelama ja end kasvõi oma orjadel õpetada laskma, olema valmis loobuma suurest väikse kasuks; ta peab kuulama Jumala sõna ja sellele kuuletuma (vrd 2Kn 5:13). Kui ta seda teeb, siis ta saab puhtaks, nii et ta ei pea enam kõigist eemale hoidma ega hüüdma: «Roojane! Roojane!», vaid võib teada, et on taas vastu võetud – eeskätt Jumala poolt.

Muidugi on siin tegemist suurepärase pildiga ristimisest, mille läbi inimene sureb ja maetakse koos Kristusega ning tõuseb ühes Temaga üles uueks eluks Jumala kirkuses (Rm 6:3j). Ristimises saab inimene puhtaks nagu äsjasündinud laps, patu ja süü pidalitõbi on maha pestud ning tema ihus on senise kivist südame asemel uus, lihane, Jumalale meelepärane süda: «Ma piserdan teie peale puhast vett, et te saaksite puhtaks; kõigist teie rüvedusist ja kõigist teie ebajumalaist ma puhastan teid. Ja ma annan teile uue südame ja panen teie sisse uue vaimu. Ma kõrvaldan teie ihust kivise südame ja annan teile lihase südame. Ma panen teie sisse oma Vaimu ja teen, et te käite mu määruste järgi ja peate mu seadusi ning täidate neid.» (Hs 36:25–27)

Just see sündis eelkujutisena Naamaniga: ta sai terveks ja puhtaks, aga mitte ainult seda, vaid temast sai ka ainsa tõelise Jumala kummardaja: «Vaata, nüüd ma tean, et kogu maailmas ei ole Jumalat mujal kui ainult Iisraelis. [...] Lase ometi anda oma sulasele nii palju mulda, kui muulapaar jaksab kanda, sest su sulane ei taha enam ohverdada põletus- ja tapaohvreid muile jumalaile kui ainult Issandale!» (2Kn 5:15.17)¹⁶

Naaman tahtis oma tänulikkust väljendada kingitustega (2Kn 5:15), mida Eliisa keeldus vastu võtmast, tunnistades, et see, mis oli sündinud, ei olnud mitte tema teene ega töö, vaid Jumala armukingitus: «Nii tõesti kui elab Issand, kelle ees ma seisan, ma ei võta mitte!» (2Kn 5:16) Eliisa sulane Geehasi nii suuremeelne ei olnud, vaid läks Naamanile järgi ning võttis tema käest vastu kaks talenti hõbedat ja kaks pidurüüd, valetades, et see oli Eliisa soov (2Kn 5:22j). Karistuseks jäi Naamani pidalitõbi igavesti Geehasi ja tema soo peale (2Kn 5:27). Siin võib näha tõsist hoiatust Jumala armuga kauplemise eest (vrd Ap 8:14–25), veelgi enam aga meeldetuletust, et inimese elu ja surm, haigus ja tervis, hukatus ja pääsemine pole mitte tema enda, vaid üksnes Jumala käes.

Naamani lugu on ühelt poolt lugu Jumala universaalsest meelevallast, armust ja päästest ning teiselt poolt selle vastuvõtmisest usus ja alandlikkuses – sageli mitte nende poolt, kellelt võiks seda esimeses järjekorras oodata. Aga viimaks näitab Naamani tervendamine sedagi, kui väga Jumal hoolib kõigi oma loodute, eeskätt inimeste käekäigust ja heaolust – nii ajalikus kui igaveses plaanis.

¹⁶ Samasuguseks eelkujutiseks Kristuses teostunud lunastusest on kogu Vana Seaduse ohvriteenistus: «Sest kui sikkude ja härgade veri ja lehma tuhk, mida piserdatakse rüvetunute peale, pühitseb liha puhtuseks, kui palju enam siis Kristuse veri, kes igaveses Vaimu läbi ohverdas iseene laimatu Jumalale, puhastab meie südametunnistuse surnud tegudest teenima elavat Jumalat.» (Hb 9:13j)

Jutluseks

EELK Kirikukäsiraamatu järgi on Nelipühale järgneva kolmeteistkümnenenda pühapäeva teemaks «Jeesus – meie aitaja». Pühapäeva sissejuhatuses öeldakse: «Inimene on kutsutud ülistama Jumala nime. Patt takistab meid seda tegemast, kuid Jeesus võib anda meile avatud silmad, kuulvad kõrvad ja Jumala tegusid ülistava keele. Jeesuse teod annavad tunnistust Tema armastusest ja väest aidata hädas olevaid inimesi.»

Pühapäeva vanakiriklikuks Evangeeliumiks (Mk 7:31–37) on kurtumma tervendamise lugu, mida nagu kolmanda lugemisaasta Evangeeliumina (Jh 9:1–7.39–41) loetavat jutustust pimedalt sündinu nägijaks tegemisest on kiriku traditsioonis tõlgendatud eeskätt vaimulikult ja sakramentaalselt.¹⁷ Nii ei peaks ka nendele Evangeeliumitele jutlustades keskendumata mitte niivõrd välistele imetegudele, kuivõrd imetegude kaudu edastatavale vaimulikule ja lunastusloolisele sõnumile.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Epistlik (Ap 3:1–10) jutustus Jeruusalemma templi väravas istunud ja kerjanud halvatu tervendamisest Peetruse poolt. Kui Peetrus kasutab halvatu tervendamist otseselt selleks, et anda tunnistust Kristusest ja Temas teostunud lunastusest, siis sarnane sõnum tuleb esile ka Naamani tervendamise loos. Naaman ise väljendab seda tunnistusega: «Vaata, nüüd ma tean, et kogu maailmas ei ole Jumalat mujal kui ainult Iisraelis.» (2Kn 5:15)

Naamani tervendamise lugu kõneleb ühelt poolt Jumala universaalsest meelevallast, armust ja päästest ning teiselt poolt selle vastuvõtmisest usus ja alandlikkuses. Naamanit saab suurepäraselt kasutada langenud, patuse inimese võrdkujuna, kes peab jõudma äratundmisele oma lootusetust olukorrast, millest teda võib – ja tahab! – päästa üksnes Jumal.

Suurepäraseid nüansse ja lähenemisnurki pakuvad ka Naamani loo teised tegelased ja selles kirjeldatud sündmused, alates sellest, kuidas Jumal annab Süüriale Naamani kaudu võidu, ja jumalikust ettehooldusest, mis teostub isegi süürlaste röövretkede kaudu, kuni väikse tüdruku ja Süüria kuninga usu ning Iisraeli kuninga uskmatuseni.

Kogu jutustuse peategelane ei ole aga ei Naaman ega kuningad, ei tüdruk ega isegi prohvet Eliisa, vaid ISSAND – ainus tõeline Jumal, kelle sarnast pole ühtki teist. Tema on Jumal, kes pakub abi ja päästet kõigile inimestele, hoolimata nende päritolust, rahvusest, ühiskondlikust positsioonist ja isegi esivanematelt päritud religioonist.

¹⁷ See tuleb esile ka traditsioonilises ristimisriituses, mille juurde kuulub nii ristitava kõrvade ja ninasõõrmete võidmine süljega kui hüüd «Effata!».

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Pidalitõbise Naamani tervendamise lugu on suurepärase näide sellest, et Iisraeli Jumal – ainus tõeline Jumal – ei hooli mitte ainult ühest rahvast, vaid kogu inimkonnast. Võime öelda, et Naaman ongi kogu inimkonna võrdkuju: ühelt poolt on tal olemas kõik, mida inimene võiks iial ihaldada – ta on lugupeetud, mõjuvõimas, suur ja tähtis ning igati edukas mees –, teisalt aga pole tal mitte midagi, sest ta ise pole enam mitte midagi, tema elu pole midagi väärt, kuna ta on pidalitõbine. Ta peab ennast teistest eraldama, sest ta on neile ohtlik, ta peab nägema, kuidas ta päevast päeva laguneb ja sõna otseses mõttes omaenda silme all sureb. Selline on kogu langenu, patuse inimkonna olukord – ja mingit väljapääsu sellest pole.
2. Või õigemini: sellest on väljapääs, aga ainult üks. Inimkonna ainus lootus on Jumal, kes võib ja tahab meid aidata ja päästa. Võime olla selles sama kindlad, nagu oli too väike tüdruk, kes kinnitas, et kui tema isand saaks abi Iisraelis elavalt jumalamehelt – s.t viimselt Iisraeli Jumalalt endalt –, siis paraneks ta igal juhul. Et selles kindel olla, et seda uskuda ja sellele vastavalt tegutseda, selleks vajame aga tõsist enesealandust: peame andma endale aru oma patust, oma lootusetust olukorrast, oma sõna otseses mõttes surmahaigusest, sest me kõik oleme kaduvuse, surma ja patu orjad, ning peame olema valmist tunnistama, et pole kedagi teist, kes saaks meid aidata, kui vaid Jumal.
3. Naaman pidi selle enesealanduse läbi tegema – ja kui ta oli sellega hakkama saanud ning ennast prohvet Eliisa sõna peale Jordani jões pesnud, siis ta sai terveks. Ta oli korraga puhas nagu äsjasündinud lapsuke! Sedasama pakub Jumal kõigile patustele, s.t kõigile inimestele: enda puhtaks pesemist ristimise vees, uuestisündi Jumala lapsena, koos Kristusega surnute, maetute ja surnuist üles tõusnute uut elu jumalikus kirkuses. Ning kui juhtume pärast seda oma nõtruses langema, siis üha uut Jumala armu abiga üles tõusmist ja edasi minemist. Selleks kõigeks on endiselt vaja alandlikkust ning siirast, kindlat, lapselikku usku – kõige enam aga teadmist, et Jumal tõepoolest hoolib meist igapäheest nii väga, et on andnud meie päästmiseks kõik, mis Tal anda oli: oma ainusündinud Poja Jeesuse Kristuse, kelle veri «puhastab meie südametunnistuse surnud tegudest teenima elavat Jumalat» (Hb 9:14).